Фрицюк Валентина Анатоліївна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри музичного
та перформативного мистецтва,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0001-6133-2656
Фрицюк Василь Миколайович,
викладач кафедри музичного
та перформативного мистецтва,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0002-4466-9019

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ШКІЛ

Розвиток соціокультурної компетентності майбутніх викладачів дитячих музичних шкіл є однією з важливих умов їхньої професійної спроможності в сучасному освітньому просторі. Це зумовлено тим, що музичне мистецтво за своєю природою є нерозривним із культурним та історичним контекстом, а отже, викладачі музичного мистецтва не можуть обмежуватися лише передачею технічних навичок гри на тому чи іншому музичному інструменті. Соціокультурна компетентність дає змогу педагогу-музиканту стати справжнім провідником учнів у світ цінностей, допомагаючи їм осягнути глибинний зміст музичних творів через розуміння епохи, традицій та філософських ідей, що закладені композитором. У процесі навчання такий педагог здатен вибудовувати ефективний діалог із сучасним поколінням учнів, яке живе в умовах глобалізації та надшвидких інформаційних змін, адже він розуміє соціальні потреби молоді та вміє адаптувати класичну музичну спадщину до сучасних реалій. Окрім того, соціокультурна підготовка відіграє важливу роль у формуванні національної

ідентичності вихованців, оскільки викладач стає транслятором рідної культури та допомагає учневі усвідомити своє місце в загальносвітовому мистецькому процесі. Це також забезпечує толерантність та готовність до роботи в мультикультурному середовищі, де важливо поважати різноманіття поглядів і традицій. Зрештою, високий рівень соціокультурної компетентності підвищує авторитет викладача музичного інструмента, робить його цікавим співрозмовником та інтелектуальним лідером, здатним виховувати не просто музиканта-виконавця, а всебічно розвинену, культурну та цілісну особистість.

Дослідницький дискурс як в Україні, так і за кордоном демонструє відсутність єдиного погляду щодо розуміння поняття «соціокультурна компетентність». Наявність численних, а подекуди й полярних концепцій лише підтверджує багатогранність та складність цього явища. Зокрема, у наукових пошуках І. Закір'янової цей феномен постає як фундаментальна риса індивіда, що синтезує в собі теоретичний багаж, етичні орієнтири, внутрішні переконання та практичні навички, необхідні для успішного функціонування в суспільстві. Дослідниця наголошує, що фундаментом цієї компетентності є не просто накопичення інформації, а глибоке й осмислене розуміння світу, яке дає людині змогу чітко розставляти акценти у власній системі цінностей. Завдяки такому внутрішньому ресурсу особистість здатна впевнено діяти у різних соціальних обставинах, обирати найбільш дієві способи спілкування та взаємодії. Отже, саме вміння перетворювати знання й моральні засади на реальні вчинки забезпечує ефективне подолання міжособистісних труднощів, сприяє створенню здорового соціального мікроклімату та допомагає людині повноцінно розкрити свій потенціал у межах певної культурної та історичної епохи [1].

Як цілісну систему, що об'єднує теоретичні знання, ціннісні орієнтири та практичні навички для гармонійного співіснування особистості в суспільстві трактує соціокультурну компетентність Л. Топчій. Науковиця зазначає, що духовно-моральна основа людини формується завдяки засвоєнню широкого спектра культурних знань – від світових надбань до місцевих традицій, а гуманістичні принципи стають головним регулятором соціальної поведінки [3].

Фундаментальне значення у цій концепції має ставлення до мови та культури: глибока шана до рідної мови як основи ідентичності має поєднуватися з щирою повагою до чужих культурних кодів, що є запорукою конструктивного міжкультурного діалогу. Зрілість особистості, за Л. Топчій, виявляється в умінні втілювати естетичні та етичні ідеали у повсякденну діяльність, дотримуючись культурно-мовленнєвих норм і вибудовуючи стосунки на засадах добра та гармонії [3].

Щодо викладача дитячої музичної школи концепція Л. Топчій трансформується у професійну стратегію, де музика є мовою культурного та етичного виховання. Глибока повага до рідної мови та культури реалізується через першочергову увагу педагога до українського музичного фольклору та професійної класики, що дозволяє формувати в учнів міцний національний стрижень. Водночас викладач демонструє відкритість до світових музичних традицій, навчаючи учнів сприймати чужі «культурні коди» не як чужорідні, а як досвід, що збагачує й закладає фундамент для конструктивного міжкультурного діалогу засобами мистецтва. Зрілість такого педагога виявляється у його здатності перетворювати кожен урок на простір, де естетичні ідеали високої музики поєднуються з етикою щоденного спілкування. Це означає не лише вишуканість мовлення вчителя, а й створення в класі атмосфери доброзичливості та гармонії, де професійна вимога технічної досконалості виконуваних учнями музичних творів завжди узгоджується з повагою до особистості виконавця та моральними нормами поведінки.

Отже, можна стверджувати, що соціокультурна компетентність майбутніх викладачів дитячих музичних шкіл – це багатогранна професійна якість, яка дає змогу їм не просто навчати учнів техніці виконання музичних творів, а виступати в ролі культурного наставника та посередника між мистецтвом і суспільством. Вона інтегрує в собі глибоке розуміння світового та національного культурного контексту, знання соціальних норм, а також здатність ефективно взаємодіяти з учнями та їхніми родинами в сучасному різноманітному середовищі.

Для викладача мистецької школи ця компетентність пов’язана, передусім, зі світоглядно-інтелектуальним аспектом, що передбачає вільне орієнтування в

історичних епохах, художніх стилях та культурних традиціях. Це дає змогу вчителю пояснювати учням музику не як набір нот, а як живу історію людських почуттів і суспільних подій. Також вона передбачає певну комунікативно-адаптивну здатність, що полягає в умінні знайти підхід до сучасного учня, враховуючи його соціокультурне оточення, інтереси та психологічні особливості. Викладач музичної школи має бути здатним створювати комфортне психологічне середовище, в якому музика є інструментом соціалізації та самовираження вихованця. Водночас, важливою є ціннісно-етична складова, що включає виховання патріотизму через пошану до української музичної спадщини та водночас формування толерантності до культур інших народів. Такий фахівець усвідомлює свою відповідальність за формування духовно-морального фундаменту особистості учня. Можна сказати, що в такому разі соціокультурна компетентність перетворює викладача дитячої музичної школи з репетитора на інтелектуального лідера, який допомагає учневі знайти своє місце в соціумі через залучення до високого мистецтва. Саме тому формувати цю якість у майбутніх фахівців-музикантів варто ще в процесі їхньої професійної підготовки.

Отже, розвиток соціокультурної компетентності майбутніх викладачів дитячих музичних шкіл доцільно здійснювати через комплексне поєднання теоретичної підготовки, практичного досвіду та постійної самоосвіти. Основним шляхом є оновлення змісту мистецьких дисциплін, де акцент зміщується з суто технічного виконання музичних творів на глибокий аналіз культурно-історичного контексту творів та їхнього зв’язку з іншими видами мистецтва. Важливу роль відіграє залучення здобувачів до активної проєктної діяльності, як-то організація тематичних концертів, лекторіїв чи фестивалів, що дозволяє відпрацювати навички комунікації з різною аудиторією та навчитися адаптувати складні мистецькі сенси для учнів. Крім того, розвиток цієї якості стимулюється через відвідування культурних заходів, участь у програмах академічного обміну та міжкультурних діалогах, що розширює світогляд і формує толерантність. Важливим елементом є також педагогічна практика в дитячих музичних школах, де майбутні викладачі безпосередньо навчаються враховувати соціальні особливості учнів та застосовувати гуманістичні методи виховання. Зрештою,

критичне мислення та рефлексія власної діяльності допомагають здобувачам самостійно корегувати свої підходи, забезпечуючи безперервне професійне зростання як культурного наставника.

Список використаних джерел:

1. Закір'янова І. А. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземної мови в процесі професійної підготовки: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика виховання. Ін-т вищої освіти АПН України. К., 2006. 22 с.
2. Методика викладання фахових дисциплін (акордеон): навчально-методичний посібник для бакалаврів галузі знань 02 Культура і мистецтво спеціальності 025 Музичне мистецтво / Фрицюк В.А., Фрицюк В.М. Вінниця : «Твори», 2024. 198 с.
3. Топчій Л. С. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-філологів до формування соціокультурної компетентності учнів старших класів гімназії. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2015. Вип. 44. С. 122-128.